

various interactive techniques for communicatively directed teaching of foreign language vocabulary considering the lexical approach as well create equal opportunities for mastering language material and contribute not only to reaching a cognitive goal, but also social and psychological aims: to prepare students for the realities of both everyday and professional communication.

References

1. Lewis. The Lexical Approach / Lewis // London: Language Teaching Publication. – 1993.
2. Longman exams dictionary // Pearson Education Limited - 2007. – 1830 p.

Черемісін О. В.

ДВНЗ «Херсонський державний аграрний університет» (Україна)

МІСЬКА ТРАДИЦІЯ НА ПІВДНІ УКРАЇНИ В ДРУГІЙ ПОЛОВИНІ XVIII ст.

У другій половині XVIII ст. відбулись значні геополітичні зміни, пов'язані з інкорпорацією Північного Причорномор'я до складу Російської імперії, виходом її до чорноморського узбережжя, будівництвом нових міст і налагодженням нових торговельних зв'язків, як міжнародних, так і внутрішніх. Російський уряд називав Південь України незаселеними землями [1, с. 81-83]. Це не відповідає дійсності, оскільки тут мешкали українські селяни, козаки Війська Запорозького, кримські татари, ногайці та інші народності, а також існували міста, фортеці та селища. Щільність заселення регіону, звичайно, була значно менша, ніж в інших районах, але, не дивлячись на малозаселеність, він був далеким від поняття російського поняття «пустелі».

Міська традиція на Півдні України сягає ще часів античності. Згодом, грецькі поліси замінили генуезькі міста-колонії. У період XVI–XVIII ст. про міську традицію слід говорити обмеженіше, оскільки вона розвивалася різновекторними напрямками (кримськотатарські поселення-фортеці та козацькі Січі в нижній течії Дніпра), які були більше схожі на військові укріплено-фортифікаційні пункти, ніж на міста в повному розумінні.

Підсумовуючи історію попередньої міської традиції на Півдні України, М. Кавун [8, с. 62-64] зробив висновок, що вона не набула сталості, оскільки на цей процес впливали такі фактори: геополітичний (постійна військова загроза); етнокультурний (співіснували різні культури та різні способи господарювання); економічний (недостатньо розвинуті торговельно-економічні відносини); правовий (проблема визнання міст юридично державними структурами). Слід додати ще муніципальний фактор, оскільки в цьому випадку він не носив цивільного характеру, а тому місцеве населення позбавлено можливості будувати громадянське суспільство та спрямовувало всі ресурси на задоволення військових потреб, залежно від зміни геополітичної ситуації.

Після інкорпорації регіону до складу Російської імперії попередні військово-фортифікаційні поселення стали базою для багатьох міст Півдня України. Вони революційно швидкими темпами були визнані та «призначені містами», а влада перейшла від військового командування до цивільного управління, що завершило формування міст та отримання ними самоврядної громадськості. Військове командування не було, звичайно, цим задоволено, вважаючи себе справедливими господарями й управлінцями, але з плином часу й виникненням нових явищ громадського життя доводилося й думати по-новому, і рахуватися з новою цивільною міською владою. Був у Катерини II намір перетворити дворян на міських управлінців, але для Півдня України ця ідея зазнала фіаско, оскільки дворянство вважало нижче власної гідності бути цивільними управлінцями, заявляло про себе як про нададміністративну структуру та люто ненавиділо нові громадські структури самоврядування, називаючи депутатів цивільних установ «ничтожнейшими» [6, с. 10-20].

Загалом міста Півдня України постали як суміш військової доктрини фортифікаційного мистецтва, античних найменувань, ідей епохи Просвітництва та західноєвропейських теорій містобудування (архітектори були запрошені з країн Західної Європи), що виявилось у відсутності в архітектурній забудові нових міст не тільки українських, але, власне, і російських традицій. З метою утримання території, в кожному місті розміщувалися війська, зосереджені в фортецях, при яких формувалися військові та торговельні флоти. В основу містобудування цього часу були покладені регулярне планування, сполучення міської забудови з природними елементами,

ансамблевість центральних площ, на яких розміщувалися офіційні установи. Для архітектурного обличчя міських центрів характерна симетрична композиція ансамблів з однаковим ритмом фасадів адміністративних приміщень. Використання типових проектних і «зразкових» фасадів жилих будинків забезпечило формування єдиного стилю забудови прямолінійних або круглих площ. Деякі з них характеризувалися великим простором з невисокою забудовою. У південноукраїнських містах поширився тип багатопверхового галерейного будинку, що відповідав місцевим кліматичним умовам [10, с. 196-200].

Звичайно, міста виявилися далекими від ідеальної репрезентативності, але і під поняття «потьомкінські села» не підпадали. Так, багато міст із сумнівом називали містами за стилем життя ще в середині XIX ст., особливо це стосувалося повітових і позаштатних міст. Більше пощастило містам адміністративного або портового призначення, саме завдяки цим двом обставинам вони не перетворилися на закуткові місця та розвивалися. Велику роль у провалах глобальних планів імперії (перетворення регіону на Нову Росію, децентралізації і уніфікації управління, перетворення населення на новоросів) зіграв цілий комплекс різних причин: швидка забудова та адаптація населення до нових умов; епідеміологічні захворювання, невизначеність із розподілом ролі міст та їх призначення (кілька разів переформатовували провінції та губернії, переводили адміралтейство з міста в місто, змінювали губернські центри та пріоритетні міста для торгівлі), загальний низький рівень культури, бюрократичність, політика подвійних стандартів, недоведеність розпочатих нововведень міського самоврядування до логічного завершення (декларована децентралізація перетворилася на централізацію).

Але, не дивлячись на безліч проблем, будівництво військових фортець та нових міст стало стимулом господарського, економічного й торговельного освоєння регіону. Досить швидко на Півдні України були побудовані засновані міста на нових територіях або на базі старих кримськотатарських фортець. Міста в регіоні створювались передусім як військово-адміністративні центри, на які покладалися першочергові завдання: утримати територію, заселити, адміністративно впорядкувати, а лише згодом стати до господарського й економічного освоєння краю. Міста на Півдні України були покликані до життя саме волею і бажанням центральної влади Російської імперії, а не для зручності місцевого населення. Центральним урядом російської держави запроваджувався проект міста, його назва, місце розташування, кількість мешканців і власності. Вирішувалося, яке управління буде в містах: громадське, спрощене чи сільське. Встановлювався статус міста або села, їх можна було переводити в інший статус або ні. Так, наприклад, були відомі приклади, коли в 1857 р. за розпорядженням губернатора Таврійської губернії змінювався статус Алушти з міста в посад [2, с. 123]. За пропозицією генерал-губернатора Таврійської губернії, навпаки, у 1862 р. Алушту перевели в статус міста зі статусу містечка [3, с. 8]. У 1865 р. за пропозицією Новоросійського та Бессарабського генерал-губернатора змінили статус Орехова з міста на селище [4, с. 36].

Воєнізація південноукраїнського регіону, пов'язувалася з тим, що наприкінці XVIII ст. регіон був «зовнішньою» територією і знаходився не далеко від ворогу Росії – Османської імперії. За «Грецьким проектом» Росія планувала відвоювати землі у турок і захопити протоки Досфор і Дарданела, а в ідеалі – відродити Візантійську імперію. Тож, центр поширив на регіон владу військового командування, яке органічно вписалося у роль повновладного господаря Півдня України, спираючись на думку, що саме військові захопили регіон, тому вони повинні управляти новоприєднаними територіями [7, с. 8-10]. Цивільні утворення вважалися підлеглими військовим, про що міському самоврядуванню неодноразово це доводили – не завжди цензурно й коректно, і навіть доволі жорстоко.

Російський уряд покладав великі надії на південноукраїнський регіон, оскільки планував перетворити його на зразкову в усіх відношеннях частину імперії, яка б відрізнялася від Малоросії та Великоросії. Для цього широко використовували найвищу цінність – земельні ресурси, завдяки яким збагачувалося не тільки російське дворянство, а й біблі кріпаки, купці й інші соціальні верстви. На думку автора, завдяки облаштуванню «нового життя» в регіоні змінювалися соціальні відносини. Ті, хто в старих регіонах не міг сподіватися на краще життя, оскільки всі сфери впливу були поділені між різними родами, на Півдні України швидко збагачувалися й ставали бургомистрами, міськими головами та займали інші посади; кріпаки отримували права особистої

свободи; іноземці очолювали адміністрацію губерній і генерал-губернаторство, купецтво швидко збагачувалося і не тільки завдяки торгівельним операціям. Ф. Турченко і Г. Турченко [11, с. 11-15] зазначали, що «новоросійський проект» став частиною політики російської держави щодо включення території Півдня України в органічну частину імперії, але цей план, серед іншого, провалився через незадовільний для імперії етнічний склад регіону. О. Платонов [9, с. 112-138] зазначав, що «Новоросійський проект» став для Катерини II основою політики протиставлення регіонів, Півночі і Півдня, з метою перевищення та продовження політики Великого князя Київського Володимира Великого та Російського імператора Петра I. Протиставлення різних регіонів проходило з виділенням в кожному власного неформального центру. Інші міста регіонів відносно регіональних центрів провінціалізувалися й у власному життєзабезпеченні тяжіли до неформальних центрів регіону, залишаючи для столичних міст суто формально-адміністративне положення.

О. Платонов порівнює і протиставляє освоєння Півдня України Катериною II та Півночі Росії Петром I, вважає, що концепція протиставлення регіонів імперії стала основою політики імператриці, в якій вона вбачала необхідним явищем перевершити здобутки Петра. Тому досить розповсюдженим явищем стало протиставлення регіонів за географічними і топонімічними критеріями: Північ Росії протиставлявся Півдню України, Херсон протиставлявся Санкт-Петербургу і передбачався як головний торговельний центр і порт, подібний до столиці на Півночі, але виявився незручним для цієї мети. В подальшому центр південноукраїнського регіону декілька разів змінювався і, нарешті, лідером стала Одеса. Катеринослав (до 1797 р. називався Новоросійськ, передбачалося заснувати університет та музичну академію, щоб місто славилось як центр наукових знань), протипоставлений, також, Санкт-Петербургу й пов'язувався з темою «Катерина – Петро»; Миколаїв протиставлявся Кронштадту, як і Севастополь, як головні військові порти і до того ж Південноукраїнські міста протиставлялися Кавказьким – Катеринодар та Катериноград [9, с. 112-138].

Таким чином, повної відповідності Південної України й Північної Росії не відбулося насамперед через відсутність чіткого центру, співвідносного з Санкт-Петербургом. Його функції на Півдні розподілилися між Катеринославом і Херсоном, частково також Севастополем, а фактично культурним осередком, що виріс в зоні міжетнічних взаємодій, стала Одеса.

Література

1. Гавриил А. Т. Отрывок повествования о Новороссийском крае с 1751 по 1786 гг / А. Т. Гавриил // Записки Одесского общества истории и древностей. – Одесса : Городская типография, 1853. – Т. III. – С. 81–83.
2. Державний архів Автономної Республіки Крим (далі – ДААРК). – Ф. 27. – Оп. 1. – Т. 3. – Спр. 6736. – Арк. 123.
3. ДААРК. – Ф. 27. – Оп. 1. – Т. 3. – Спр. 7093. – Арк. 8
4. ДААРК. – Ф. 27. – Оп. 1. – Т. 3. – Спр. 7339. – Арк. 36.
5. Державний архів Херсонської області. – Ф. 14. – Оп. 1. – Спр. 864. – Арк. 4. Ф. 14. – Оп. 1. – Спр. 952. – Арк. 10-20.
6. ДАХО. – Ф. 14. – Оп. 1. – Спр. 974. Прощение коллежского регистратора Богаевского министру юстиции о защите от притиснения Херсонского военного губернатора Ланжерона. – Арк. 2–3.
7. Исторический очерк Одессы с 1794 по 1803 гг. / сост. Орлов А. – Одесса : Тип. А. Шульце, 1885. – С. 8–10.
8. Кавун М. Е. Походження та рання історія міста Катеринослава. дис. ... на здобуття вченого ступеня канд. іст. наук: 07.00.01. – Дніпропетровськ, 2003. – С. 62-64.
9. Платонов О. Святая Русь. Энциклопедический словарь / О. Платонов. – М., 2001. – 634 с.
10. Тимофеенко В. И. Общественные центры южноукраинских городов в конце XVIII в / В. И. Тимофеенко // Историческое краеведение в СССР: вопросы теории и практики. – Киев, 1991. – С. 196–200.
11. Турченко Ф. Г., Турченко Г.Ф. Південна Україна: модернізація, світова війна, революція (кінець XIX ст. – 1921 р.): Історичні нариси. / Ф. Г. Турченко, Г. Ф. Турченко. – К. : Генеза, 2003. – С. 11–15.